

FRANSA'DA BEUR EDEBİYATI

Turgay GÖKGÖZ*

Öz: Göç edebiyatı alanında, Kuzey Afrika kökenli edebiyatçıların Fransa'da oluşturmuş oldukları Beur edebiyatı, Fransa'ya Mağrip ülkelerinden göç etmiş olan edebiyatçıların yaşamlarının anlaşılması açısından önemlidir. Bu makalede, Mağrip ülkelerinden göç etmiş olan bu edebiyatçıların toplum içerisinde yaşamış olduğu sıkıntılar ve bu durumun edebiyata yansımaları üzerinde durulmuş, bu edebiyatın önde gelen temsilcilerine ve eserlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beur, Fransız Edebiyatı, Mağrip Edebiyatı, Kuzey Afrika, Arap.

BEUR LITERATURE IN FRANCE

Abstract: In the field of migration literature, Beur literature created in France by North African originated authors is important in terms of understanding the lives of the writers who emigrated to France from the Maghreb countries. In this article, it's dwelled on the emigrants who suffer from some troubles and its reflection to the literature. Moreover it's mentioned about this literature's pioneers and their works.

Keywords: Beur, French Literature, Maghrebian Literature, North Africa, Arabic.

* Arş. Gör., İstanbul Üniversitesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (trgy1987@hotmail.com)

1. Beur Kavramının Anlamı

Dilbilim açısından bakıldığında, Beur¹ sözcüğünün belirsizliğini ve etimolojisini açıklamak zor bir durumdur. Fransızca'da Arap veya Arapça anlamlarına gelen Arabe kelimesinin hecelerinin yer değiştirilmesiyle oluşturulmuştur. Etimolojik olarak, a-ra-beu- kelimesi beu-ra-a haline getirilmiş son olarak da beur şeklini almıştır². Bu sözcüğün kökeniyle ilgili olarak bir fikir birliğine varılmamıştır, ancak yazarlar genellikle anlamı üzerinde hemfikirlidir. Terimin belirsiz doğası ile ilgili olarak, bazı yazarlar Fransız kültürüne Beur'un kararsız statüsünün bir yansıması olduğunu savunmaktadırlar. Yazar Mehdi Charef'e (d.1952) göre "*Beur'a mensup olan insanlar kendilerini iki kültür arasında, iki öyküde, iki dilde ve iki renk arasında kaybolmuş buluyorlardı*". Aslında ikinci nesil göçmenlerin kendilerini buldukları kimlik karmaşasının bir ifadesi olarak kendilerine Beur gibi belirsiz bir terim seçmişlerdir³.

2. Beur Kavramının Doğuşu

XX. yüzyılın ortalarından itibaren göç kavramı, Fransız tarihinde bir çalışma alanı olarak varlığını sürdürürken 1980'li yıllara gelindiğinde yeni bir siyasi ivme kazanmıştır. Bundan önce göç konusu ağırlıklı olarak iktisadi açıdan ele alınıyordu. Bununla birlikte, 80'lerden sonra, göçle ilgili siyasi tartışma yeni bir dinamığe tanık oldu. Göç konusu, ekonomik ilişkilerin ötesinde, kültürel çoğulculuk, ulusal kimlik, çok kültürlülük ve ulus inşası ile ilgili konuların tartışıldığı önemli bir siyasi mesele haline dönüştü. Bu tartışmalarda, Beur kimliği, etnik kökeni geleneksel olarak toplumsal uyumu ve ulusal kimliği tehdit eden bir toplumda etnik azınlıkları ilgilendiren tartışmaların anlaşılmasında merkezi bir kavram olarak ortaya çıkmıştır⁴.

Genellikle Beur kimliğinin doğuşunun 80'li yıllara kadar izlenebileceği kabul edilmektedir. Yerel radyo, televizyon şovları, gazeteler, tiyatro, sinema ve edebiyatta Beur kavramı, Kuzey Afrika'dan Fransa'ya göç eden ikinci nesil kişilere gönderme yapmaya başladı. Bu sanatsal üretimde ortaya çıkan ana konular ırkçılık, ayrımcılık ve işsizlik ile ilişkili iken temel temaları, Fransa'da, ortaya çıkan

¹ Fransa'da doğan Kuzey Afrika asıllılar.

² Alex Hughes, Keith Reader, *Encyclopedia of Contemporary French Culture*, Routledge, Londra, 1998, s.70.

³ Sid Ahmed Benraouane, *Encyclopedia of African Literature*, Editor: Simon Gikandi, Nem York: Routledge, 2003.s. 91, 92.

⁴ Sid Ahmed Benraouane, a.g.e s.90, 91.

etnik azınlığın (farklı dilbilim, dini ve kültürel uygulamalarla) tanınması için bir mücadeleydi. Fransız kimliğinin klasik anlayışının yeniden tanımlanması için verilen mücadele, Arap ve Müslüman göçmen çocuklarının tam entegrasyonunu da kapsıyordu⁵.

Fransa'daki Kuzey Afrika göçünün temeli, buradan Fransa'ya gerçekleşen üç büyük göç hareketine dayanmaktadır. İlk hareket 1918-1950 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu dönemde başta Cezayir'den olmak üzere yaklaşık 750.000 Kuzey Afrika kökenli göçmen, Avrupa'daki II. Dünya savaşının yaratmış olduğu nüfus açığına gidermek için ya işçi ya da asker olarak Fransa'ya getirilmiştir

Göçün ikinci aşaması 1950-1970 yılları arasında gerçekleşti. Bu dönemde Kuzey Afrika'dan göç oranı hızlandı ve yeni göçmenler savaş sonrasında ortaya çıkan iktisadi refahı cezbedici buldular.

60'lı yıllarda Afrika kıtasında gerçekleşen sömürgeyle mücadele hareketi, bu dönemde Fransa ile eski sömürgeleri arasındaki göçün hızlandırılmasına katkıda bulunan bir diğer faktör oldu. Cezayir ve Fransa arasındaki geçişleri düzenleyen 1962 Evian Anlaşması, iki ülke arasında serbest dolaşım ilkesini sürdürdü. Yaklaşık 111.000 Cezayir, 1962 ve 1965 yılları arasında Fransa'ya giriş yaptı.

Fransa'daki Kuzey Afrika göç hareketinin üçüncü aşaması 1970'den sonra gerçekleşti. İki açıdan bu dönem kendine özgüdür diyebiliriz. Birinci yön, göç örüntülerinde bir değişiklik oldu. Birinci ve ikinci aşamalarda Fransa'ya doğru gerçekleşen göç, esas olarak emek gereksinimi giderme amacı taşıırken, bu son aşamada amaç, kendi topraklarını geride bırakıp, Fransa'ya yerleşme yollarını aramaktı.

Kuzey Afrikalıların Fransa'ya göçünün üçüncü aşamasındaki ikinci husus, göçün siyasi bir mesele olarak ortaya çıkmasıydı. Yeni göçmenlerin Fransa'ya yerleşmek için gittikleri görüldükçe siyasi programlar, sol ve sağdaki siyasi adayların seçim kampanyalarını tanımlayan bir konu haline geldi. 70'lerin sonuna gelindiğinde göç, Fransız toplumunun iktisadi refahı ve toplumsal bütünleşmesine bir tehdit olarak algılanmaya başlandı. Kamuoyu algısı, "göçmen" kavramını, Müslüman Arap olan Kuzey Afrikalı göçmenler ile doğrudan doğruya bağdaştırarak işsizlik, şiddet, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık da dâhil olmak üzere bir dizi sosyal meseleyle ilgili siyasi tartışma nesnesi haline getirdi. Bu koşullar altında, Beur kavramının "göçmen" terimiyle ilişkili damgalamayı atlatmak için ortaya

⁵ a.e s.90, 91.

çıktığı görülmektedir, ancak en önemlisi Fransa'da yaşanmakta olan yeni toplumsal gerçeklik için yeni bir dil de ortaya çıkmıştır⁶.

Bugün Fransa'da Beur terimi, Kuzey Afrika kökenli yeni nesil Fransız vatandaşlarına ve onların kültürel üretimini karşıladığı görülmektedir. Bazen ikinci kuşak, bazen genç göçmenler ve bazen Mağripliler denir, bunlar birinci nesil Kuzey Afrikalı göçmenlerin çocuklarıdır. Nitekim Beur kavramı, Kuzey Afrika göçmenlerinin iki ayrı sınıfını da anlatmaktadır. Birincisi Kuzey Afrika göçmenlerinden işçi olanların çocuklarına atıfta bulunmaktadır. Bu çocuklar, başta Cezayir ve Fransa olmak üzere Kuzey Afrika ülkeleri arasında gerçekleşen işgücü amaçlı göç hareketinin bir sonucu olarak Fransa'da doğdular ve büyüdüler. Beur'un bu ilk sınıfını etnik kökeninin yanında biçimlendiren şey, sosyo-ekonomik durumudur. Fransa iktisadının görkemli yıllarında Fransa'da emekçi göçmenler, çoğunlukla, eğitim gerektirmeyen düşük vasıflı işlere tahsis edilmiştir. Bu durum göçmen çocuklarının sadece Fransız toplumundaki hareketliliğini sınırlamakla kalmamış aynı zamanda Fransız toplumunun iktisadi refahına erişimini kısıtlayan bir ortam da yaratmıştır. Kuzey Afrikalı göçmenlerin ikinci sınıfını ise, 1954-1962 yılları arasındaki Cezayir devrimine karşı sömürge idaresinde bulunan Cezayirliilerin çocukları olan Harkiler oluşturmaktadır⁷.

Beur terimi, 1970'lerde başlangıçta Paris çevresindeki Kuzey Afrikalı göçmen topluluğun genç üyeleri tarafından kendilerine atfedilen bir tür olarak popülerleşti ve bugün Fransa çapında Kuzey Afrika kültürüne sahip tüm birinci nesil Fransızlara kadar uzanır. Beur'ların çoğunluğu Paris'in, Lyon, Lille ve Marsilya'nın yanı sıra diğer büyük, endüstriyel bölgeler ve liman şehirlerinde yaşamaktadır⁸. İlk olarak Fransa'daki Arap kökenlilere yönelik olan olumsuz çağrışımlara karşı koymak için benimsenen bu söz, aynı zamanda, Fransa'da doğmuş ya da yetiştirilmiş fakat kendisini ne tam bir Fransız, ne de tam olarak bir Arap olarak hissedenlere de denilebilir.

Beur sözcüğünün ortaya çıkışı, 1979 yılında *Sans frontière gazetesinin* yapmış olduğu etkinliklere ve aynı zamanda Radio Beur'un 1981'deki görünümüyle aynı zamana rastlarken, ikinci neslin siyasi ve kültürel seferberliği ile bağlantılıdır. Fransız ırkçılığına, haksız kanunlara, tehcir emirlerine ve polis şiddetine karşı yaptıkları ilk itirazlar, rock konserleri olmuştur. Mitterrand'ın yeni yönetimi

⁶ a.e. s. 91.

⁷ a.e. s.91, 92.

⁸ Christen M. Allen, "Generation Differences Between North Africa Francophone Literatures : The New Stories of Immigrant in France", **Utah State Üniversitesi**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, s.4.

göçmenlere özgürce dernek kurma hakkı tanındığında ortaya çıkan hareket, Beur aktivizminin temelini attı ve müzik, yazı, sinema, tiyatro, dans ve modada Beur yaratıcılığını destekledi⁹.

Beur terimi bu hareketi başlatanlar tarafından cesaretle ve gurur duyularak ortaya atılan bir ifadedir. Bu hareketin temelinde üç ana unsur yatmaktadır. Fransız vatandaşı olan Kuzey Afrikalılara karşı olan açık veya gizli ırkçılığın reddedilmesi dile getirilebilir. Açık veya gizli ırkçılık kendisini özellikle iş ve konut bulamama gibi sorunlarda göstermekte idi. Bunun yanı sıra 70’li ve 80’li yıllarda bir takım ırkçı katliamlar bu hususta durumun vahametini göstermiştir. İkinci husus ise göç ve vatandaşlık hakkının tanınmasıdır ve son husus ise yabancıların sınır dışı edilmesine karşı çıkmaktır.

Ekim 1981’de yabancılara dernek kurma hakkı tanındığını belirtmiştik ve Beur radyosu (Beur fm) kurulması ve banliyödeki şartların iyileştirilmesi gibi adımlar atılmış olsa da yeterli olmamıştır. Bunun üzerine çeşitli dernek ve topluluklar, ırkçılık karşıtı olanlar sol kesimin desteğiyle beraber 15 Ekim 1983 tarihinde Marsilya’dan Paris’e doğru binlerce insanın katıldığı bir yürüyüş gerçekleştiriler. 3 Aralık 1983 tarihinde Paris’te sona eren bu yürüyüş söz konusu dönemde medya tarafından da dikkate alınır ve ciddi bir ses getirir. Bunun üzerine bu yürüyüşçüler Cumhurbaşkanı tarafından Elysee Sarayında kabul edilir. Daha sonra da bu hareketin siyasallaşma çabaları görülür ancak başarıya ulaşamaz.

21. yüzyıla doğru ilerledikçe, bir tür olarak Beur edebiyatı dönüşmeye başlarken, Kuzey Afrikalıların ve Fransa’daki torunlarının da dönüşüme başladığı görülmektedir. 2005 yılında, Paris’in banliyölerinde isyan çıkmış ve Kuzey Afrika göçmenlerinin torunları (üçüncü kuşak dâhil) tarafından hızla bütün ülkeye yayılmıştır. İsyân, yoksul yaşam ve çalışma koşulları üzerindeki kısıtlayıcı hadiselerle yönelik artan huzursuzluğun bir parçasıydı. Bununla birlikte, 1983 yılının yürüyüşünün aksine, 2005 ayaklanmaları şiddete eğilim gösterdi ve ulusal çapta endişe kaynağı oldu. Aynı zamanda Akademisyen Laura Reeck¹⁰, “*bu olayların her ikisinde de yürüyüş ve ayaklanmaların her birinin edebi üretimin yükselişe geçmesine neden olduğunu*” belirtmiştir¹¹.

⁹ Alex Hughes, Keith Reader, a.g.e. , s.70.

¹⁰ (Çevrim İçi) <http://sites.allegheeny.edu/modlang/faculty/laura-reeck/> 04.04.2017.

¹¹ Mary Carnes, “Remixing Identity : Language Re-imagined and Voices in Flux in France’s Beur Fiction”, Tennessee Üniversitesi, Tez Projesi, Tennessee 2013, s.28.

Kuzey Afrika'dan göç eden ve Fransızca yazan birinci nesil Araplar sömürgeyi, ikinci nesil bağımsızlığı, üçüncü nesil göçü yaşamıştır ve dördüncü nesil ise Fransız asimilasyonunu yaşıyordu ve bu neslin bağlı bulunduğu Beur yazarları asıl topraklarını bilmiyorlardı. Onların Fransız doğumlu olmaları, onları ne tam bir Arap ne de tam bir Fransız yapmaktadır, ikisinin bir karışımı olarak hem Araplardan hem de Fransızlardan farklı bir topluluk olarak yaşamaktadırlar. Bu Mağripli Fransız kimliği kesinlikle kültür hayatının edebiyat, dilbilim, sinema, müzik, pazarlama ve reklamcılık, medya gibi çeşitli yönlerine kesinlikle kendi damgasını vurmaktadır. Beur edebiyatı, bize kim oldukları, yaşantıları ve Fransız toplumunun kendisine nasıl davrandığını ya da ona kötü muamele ettiğini bize göstermek istemektedir. Bu edebiyatın başlıca temsilcileri arasında Azouz Beggag, Nina Bouraoui, Aïcha Benaïssa, Mehdi Charef, Soraya Nini, Paul Simaïn ve Fawzia Zouari, Tassadit Imache, Mounsi, Malik Chibane gibi isimler bulunmaktadır¹².

Rai (Cezayir kökenli modern halk müziği) ve hip hop gibi müzik türleri var olmuştur Beur kültürü tarafından oluşturulurken *"aynı zamanda seksen beş-seksen altı yıllarının geçici beur kültürü, modanın ötesinde genel bir yaygınlık kazanamamıştır"*. Tahir b. Cellûn 24-25 Kasım 1985 tarihli Le Monde'de şöyle demektedir *"Bu genç yaratıcıların gündelik banliyö öykülerini aşıp aşamayacaklarını merak ediyorum"* ve yazıyı kaleme alan gazeteci söz konusu yazısını şöyle bitirmektedir : *"En iyi Beur yazarlarda bile Tahir b. Cellûn'un Goncourt ödülü adayı yapan doğu belleği, Cezayir savaş hatıraları, Kuzey Afrika kokuları eksiktir."*

Doksanlı yıllara gelindiğinde bu kuşağı farklı sorunlar beklemektedir. 1991 yılındaki türban sorunu, gene 1991 yılında körfez savaşının patlak vermesi ve akabinde Cezayir'de yaşanan iç karışıklıklar diyebiliriz¹³.

3. Beur Edebiyatı

80'li yıllarda Beur edebiyatı deneyimli yazarlar tarafından Fransız edebiyatında ilk kez farklılık, kültürel karmaşa, yerinden edilebilme ve kendini değiştirme temalarının tartışılabileceği yeni bir alan açtı. Bu yazarlar tarafından kaleme alınan öyküler ve hikâyeler, Beur'un kültürel çoğulculuk mücadelesini Fransız

¹² Emmanuel de Waresquiel, *İşyankar Yüzyıl, Yirminci Yüzyılın Başkaldırı Sözlüğü*, Çev. İsmail Yerguz, Sel Yay., İstanbul, 1999, s. 102-104.

¹³ Emmanuel de Waresquiel, *a.g.e.* s.102-104.

kültür alanının önemli bir parçası haline getiren karmaşık bir dokümantasyon sürecinin parçası haline geldi.

Beur yazarı Azouz Begag, otobiyografisinde başlıklarda Arapça isimler ve Fransızca metinlerdeki Arapça kelimeler aracılığıyla Arap kimliğine açık bir gönderme yapmaktadır. İlk otobiyografisinde, *Le Gone du Chaâba* (1986), Begag toplumsal ve etnik aidiyetine atıfta bulunarak kasıtlı olarak *chaâba* kelimesini seçer. Bir başka Beur yazarı olan Mehdi Charef, okulun göçmenlerin cumhuriyete entegre olmasına yardımcı olacak toplumsal ve iktisadi hareketliliği sağlayan bir kurum değil, göçmenlerin marjinalize edilmesinin meşrulaştırdığı bir tutuklama yeri olduğunu belirtmektedir. Bir başka Beur yazarı olan Farida Belghoul ise çocukluğundan yola çıkarak yazdığı metinlerde baskıcı bir sosyal köken ile sömürücü ev sahibi toplum arasında sıkışan Kuzey Afrikalı kadınların ikilemini yansıtmaktadır.

Beur yazarlarının Arap Müslüman kimliğinin mülkiyetini geri kazanmak için eğitim ve edebiyat kurumlarını yeniden uygun hale getirdiği bir eylem olarak Beur edebiyatına bakmak önemlidir¹⁴.

Fransız edebiyatı 80'li yıllarda yeni bir hadisenin doğuşunu gördü: Bu hadise ise Beur yazarlarının edebi üretim sürecinde gittikçe artan kaliteli bir kurgu derecelerine sahip olmalarıdır diyebiliriz. Zamanında Kuzey Afrika kökenli vatandaşlar, ilk göçler esnasında Kuzey Afrika'yı vasıfsız işlerde dahi çalışabilmek için terk eden yaşlı neslin büyük çoğunluğu okuma yazması bilmedikleri için kendi deneyimlerini yazabilecek durumda değildi. Fakat sonraki nesiller sayesinde bu mümkün oldu ve Beur edebiyatı ortaya çıkabildi. Nitekim Michel Tournier, Rachid Boudjedra ve Leila Sebbar gibi önemli sayıda Fransız ve Kuzey Afrikalı yazar bu edebiyatı dışarıdan da olsa ele almıştır.

1981'den beri Beur yazarlarının bir düzineden fazla romanı ortaya çıkmıştır. Nitekim 1987 yılının sonuna kadar yayımlananları olmuştur. Yazarlar, genellikle XX. yüzyılın sonlarında yaşanan genç erkekler ve bazen de kadınlardır. Dolayısıyla bu eserler, bir kuşağın ilk edebi çabalarını oluşturmaktadır. Üstelik bu nesil belirsiz bir kimlik hissi ile karakterize olmuştur. Beur edebiyatının merkezi dinamiğini ise bu bahsedilen belirsizliğin araştırılması içermektedir. Göçmenlerin çocukları olarak, Beur'lar ikili bir kültürel ortamın mirasçılardır. Müslüman aileleri evde, Kuzey Afrika'dan onlarla birlikte taşınan dili ve dini çocuklarına

¹⁴ Sid Ahmed Benraouane, a.g.e. s. 94.

iletmek için ellerinden geleni yapmaktadır. Ancak ev dışında, bu gençler özellikle de devlet okulları tarafından verilen laik eğitim yoluyla var olan kültüre ayak uydurmak zorundadırlar. Kitle iletişim araçlarıyla, özellikle de televizyonla, Fransız etkileri evin içine nüfuz eder. Bu farklı kültürel yapılar genellikle rahatsız edici bir şekilde aynı zamanda birbirine paralel olarak gençlerin hayatlarında sürmek zorundadır. Neticede göçmen kökenli gençler için bu iki farklı kültürü uzlaştırmak kolay bir iş değildir.

Zor kararlar bazen ailenizin veya arkadaşlarınızın karşısına çıkabilir. Az sayıdaki Beur kimliğine mensup olan genç, bu sorunlara basit veya kusursuz bir şekilde çözüm bulabilmiştir. Sadece bir kaç istisna dışında Beur yazarları tarafından üretilen edebi kurgular otobiyografik niteliktedir. Kuzey Afrikalı göçmenlerin çoğunun düşük mesleki konumu ve sınırlı gelirleri onları toplumsal merdivenin an altında tutmuştur. Neticede gençlerin sahip olduğu bölünmüş kültürel miras, maddi yoksunluklarla birleştiği zaman Fransız eğitim sistemi içerisinde barınmayı ve toplumda yükselmeyi yavaşlatmış hatta imkânsız kılmıştır. Hatta ve hatta zaman zaman ciddi toplumsal davranış sorunları da ortaya çıkarmıştır¹⁵.

Beur bireyleri, kimliklerini ifade eden iki kültüre sahiplerdir. Doğdukları anda Kuzey Afrika geleneklerinin hâkim olduğu bir kültür alanının içerisinde girmektedir. Evlerinde yani ailelerinin yanında başlattıkları bu hayat Fransızca eğitim sistemine girdikten ve özellikle de Fransız şehir hayatı ile karşılaştıktan sonra onların bir takım yeni sosyal kurallar ve gelenekler topluluğunu özümsemeye ve öğrenmeye zorlamaktadır. Bu çocuklar doğumdan itibaren Fransız vatandaşlığına sahiptirler ve devlet tarafından Fransız uyruklu kabul edilmektedirler. Gene de Fransız halkı onları bir anlamda yabancı olarak görmektedir. Birçok Beur'da buna mukabil Fransız ulusçuluğunu reddetmekle birlikte kendisini pek de Fransız hissetmiyor ya da en azından böyle tanımlamıyor. Öte yandan, Beur'lar aslında tam olarak Kuzey Afrika'ya ait sayılmazlar nitekim genellikle kültürlerinden uzak durmaktadır.

Beur'lar bu nedenlerden dolayı romanlarda da tasvir edildiği gibi, kim olduklarını tanımlamak için mücadele etmişlerdir. Karşılaştıkları kültürel eksikliklere tepki olarak, başka bir takım kültürel kaynaklardan alıntılar yapabilir ve hepsini kendi gelenekleri ve benzersiz bir dil repertuarları ile tamamlayarak yeni bir melez kültür yaratabilirler. Beur bireyleri, Beur romanlarında görülebileceği gibi

¹⁵ Alec G. Hargreaves, **Beur Fiction: Voices From The Immigrant Community in France**, *The French Review*, Sayı: 62, No. 4 (Mar., 1989), s. 661,662.

marjinalize olmuş yabancılar olarak acı çekebilir veya melezliklerinin zenginliğini kucaklayabilirler¹⁶.

Bazı beur romanlarında, tam ayrılmış kimlik krizlerine tanık oluyoruz, bu da aile bölünmelerine, sinir bozulmalarına ve hatta intihar girişimlerine sebep olabiliyor. Tıpkı Leïla Houari'nin, *Zeïda de nulle part (Hiçbir Yeri Olmayan Zeïde)* ve Mustapha Raïth'in *Palpitations intramunos (Duvarlar Arasında Çarpıntı)* adlı eserlerinde olduğu gibi¹⁷.

Beur edebiyatındaki birçok çalışma az çok otobiyografik bir nitelik taşımaktadır ve metinler 50'lerin sonlarından itibaren yazarların çocukluğunu, ergenliğini ve yetişkinlik yıllarını kapsamaktadır. En erken romanlar arasında Mehdi Charef'in *Le thé au harem d'Archi Ahmed (Archi Ahmed'in Hareminded Çay, 1983)*, Azouz Begag'ın *Le Gone du Chaâba (Chaaba'lı Çocuk, 1986)*, ve Farida Belghoul'un *Georgette!*'si (*Georgette*) sayılabilir.

Muhammed Kenzi'nin *La Menthe sauvage (Yabani Nane, 1984)* ve Brahim Benaïcha'nın *Vivre au Paradis: d'une oasis à un bidonville (Cennette Yaşamak: Kenar Mahallede Bir Vaha, 1992)* gibi çalışmalar 60'lı yıllarda Kuzey Afrika kökenli gençlerin çocukluk ve gençlik deneyimlerine odaklanmıştır. 60'lı yıllarda, Kenzi'nin ve Benaïcha'nın de dâhil olmak üzere çoğu göçmen aile, Nanterre gibi uzak bölgelerde bulunan ucuz daire ve gecekondularda yaşamıştır. Bu nedenle Nanterre, Mohammed Kenzi'nin ve Benaïcha'nın 60'lı yılları ele aldıkları otobiyografik metinlerde yer almıştır. Charef'in *Le Thé au harem d'Archi Ahmed (Archi Ahmed'in Hareminded Çay, 1983)* ve Mounsi'nin *La Noce des foyes (Deliler Düğünü, 1990)* çalışmalarında yer aldığı gibi. Burada Mounsi kısaca Nanterre'deki gecekondulara değinmektedir. Yazar ve yarı kurgu olan karakterinin 60'larda burada yaşadığı görülmektedir. Ancak 80'lerin başında bütün bu bölge yıkıma uğramıştır¹⁸.

1983 yılı ise Mehdi Charef'in *Le Thé au harem d'Archi Ahmed (Archi Ahmed'in Hareminded Çay)* adlı başarılı ilk Beur romanını yayımladığı yıl olmuştur. Mehdi Charef, bu romanda metropolitan Fransa'nın gecekondulu semtlerinde ve konut sitelerinde ikinci nesil Mağrip göçmenlerinin karşılaştığı sorunlarla yer vermiştir. İkinci romanı ise *Le Harki de Mériem (Meryem'in Harki'si)* 1989'da

¹⁶ Christen M. Allen, a.g.e., s. 5-6.

¹⁷ Alec G. Hargreaves, a.g.e., s. 661,662.

¹⁸ Anna-Loise Milne, *The Cambridge Companion to the Literature of Paris*, Cambridge Üniversitesi Yay. Newyork, 2003, s. 216. ; Kathryn Kleppinger, a.g.e., s.7.

yayımlandı ve Cezayirliyle Harkiler arasındaki iç bölünmelerin acı verici etkilerini ele aldı¹⁹.

Mehdi Charef'in çalışmalarının medyada büyük ilgi gördüğü sıralarda pek tabii Beur ve banliyölerle ilgili metin yazan tek yazar kendisi değildi. *Le té au harem*'in yayımlanmasından sadece birkaç ay önce, Leïla Sebbar, *Shérazade (Şehrezat)* üçlemesinin ilki olan *Shérazade (Şehrezat)* adlı romanını yayımladı. 1982 sonbaharında yayımlanan bu roman, Paris'teki bir banliyöde yaşayan ve evden kaçmaya karar veren Cezayir kökenli genç bir kız olan Shérazade'nin hikâyesini anlatmaktadır. Shérazade'nin romanda Kuzey Afrika kadınlarıyla takıntılı olan ve ona Delacroix ve Matisse'in oryantalist resimlerini tanıtan Julien isimli bir gençle tanışır.

Bu hikâyede güçlü, kendine güvenen bir figür olan Shérazade kabul edilebilir bir rol modelidir; başkalarının arzusunun mitolojik, güzel bir nesnesi olarak değildir. Shérazade kendi kaderini denetim altında tutabilmektedir. Kimsenin kurallarına uymamakta ancak kendi haklarını sonuna kadar kullanabilmektedir. Hiçbir zaman uzun süre tek bir yerde kalmamaktadır.

Leïla Sebbar'ın bu dönemdeki yazılarını, edebi türler açısından sınıflandırmak zordur. Çünkü önceden tanımlanmış herhangi bir kategoriye uymamaktadırlar. Beur yazarlığını ilk araştıran iki bilim adamı olan Hargreaves ve Laronde, Sebbar'ın çalışmalarının Beur kapsamında konusunda olup olmaması hususunda anlaşamamaktadır. Zira Sebbar'ın kendisi Beur nüfus yapısına dâhil olmamasına rağmen romanları tartışmasız Beur romanları ile aynı temalara dokunmaktadır.

Sebbar'ın yaşı ve sosyal geçmişinin yanı sıra, feminist odak noktasında olması Beur yazarı kategorisinden dışlanmasının muhtemelen bir başka önemli nedendir diyebiliriz. Beur nüfusu hakkında yazmış ve Beur aktivistleri tarafından geleneksel olarak ele alınan endişelerin çoğunu metinlerinde konu edinmiştir²⁰.

Azouz Begag (d. 1957) 80'li yıllarda banliyölerde ve göçmenler arasında bir Beur yazarı ve sözcüsü olarak bilinmektedir. Lyon Üniversitesi iktisat bölümünde akademisyen olarak görev yapmıştır. 1980'lerde *Le Gone du Chaâba ve Béni ou le paradis privé (Kutsal ya da Mahrem Cennet)* adlı iki yarı-otobiyografik roman yayımlamıştır. İlk romanında Cezayirli bir genç çocuğun gitmiş olduğu ilköğretim okulu ile göçmenlerin yaşadığı gecekondu bölgesi arasındaki çelişkileri bel-

¹⁹ Alex Hughes, Keith Reader, *Encyclopedia of Contemporary French Culture*, Routledge, Londra, 1998, s. 68,69.

²⁰ Kathryn Kleppinger, a.g.e., s.65-66.

gelemektedir²¹. Roman, ilk olarak Azouz Begag'ın çocukluğu *le Chaâba* olarak bilinen bir Lyon gecekondu bölgesinde geçerken ve sonrasında ise Lyon banliyösünde yeni inşa edilen bir bölge de geçmektedir. *Le gone du Chaâba*, (*Chaaba'lı Çocuk*) otobiyografik olarak ilan edilen bir roman olarak, Begag, nüfusun çoğunluğundan doğuştan gelen bir farkla ayrıldığı bilincinde olarak derin bir utanç duygusu yaşamaktadır. Ayrıca eserde gerçekleştirdiği akranlarından ve genel olarak Fransız toplumundan kabul görme mücadelesini belgelemektedir²².

İkinci romanında ise *Béni ou le paradis privé*'de (*Kutsal ya da Mahrem Cennet*) ise bir Beur ergeninin sorunlu kimliğine odaklanarak çocuk kurgusu üzerine yoğunlaşmıştır. 1995'te yayımladığı *Les Chiens, aussi (Köpekler de)* adlı çalışmasında iç karışıklığı önlemek için ırkçılıkla mücadele talebini dile getirmiştir²³.

Beur yazarları tarafından yazılmış kimi romanlar çocukluk dönemini ele almakta ve ev ile okul arasındaki gerilimi temsil etmektedirler. Bunlardan biri Farida Belghoul'un *Georgette! (Georgette!)* adlı romanıdır. Romandaki anlatıcı Berberi kökenli kızdır ve ailesiyle birlikte Paris'te yaşamaktadır. Derin bir duyarlılıkla birlikte, yazar yedi yaşındaki çocuğun okulda yaşadığı büyüme krizini detaylı bir şekilde anlatmaktadır²⁴.

1990'lı yıllar, Fransız yetkilileri tarafından kaçınılmaz fırsatların olduğu zamanlardır. Hükümet müfettişleri, araştırmacılar, yazarlar, film yapımcılarının müzisyenleri ve yerel aktivistler banliyölerdeki koşulların iyileştirilmesine yönelik hiçbir şey yapılmadığı takdirde, burada yaşanan sosyal çatışmaların daha da kötüye gideceği konusunda uyarıda bulunmuşlardır. Bu uyarıların en simgesel örneği, Mathieu Kassovitz'in 1995 filmi *la Haine*'dir. Bu filmin özünde, banliyölerde mutsuz ve rahatsız bir şekilde yaşayan gençler ile polis arasında yaşanan şiddet olaylarının kötüye gitme döngüsü işlenmektedir.

Bu dönem içerisinde Rachid Djaidani'nin ilk romanı olan *Boumkoeur*'ü (*Boumkoeur*, 1999) yayımlamıştır. Mounsi'nin ilk romanı ise *La Noce des fous (Deliler Düğünü)*, 1990), "*banliyö karanlığında sürüklenen herkes için konuşan roman*" sloganıyla tanıtımı yapılmıştır. Üç yıl sonrasında ikinci romanı olan *La*

²¹ Alex Hughes, Keith Reader, a.g.e., s. 59,60.

²² Ciara Nash B. Ed, "A Study of French Suburban Discourse from Sociolinguistic and Literary Perspectives", Basılmamış Master Tezi, Limerick Üniversitesi, Limerick, 2012, s. 80.

²³ Alex Hughes, Keith Reader, a.g.e., s. 60.

²⁴ Silvia –Nagy Zekmi, *Figures de Barbarie and French Figs: Hybridity in the Beur Imaginary*, (Verbum Analecta Neolatina), Balassi Kiadó, Budapeşte, s. 156-157.

Cendre des villes (Şehirlerin Külleri, 1993) yayımlanmıştır. Bu eserde banliyölerde var olan umutsuzluk tablosunu ortaya koymaktadır²⁵.

1990'lı ve 2000'li yılların başında Mağripli kadınlar tarafından yayımlanan kitapların birçoğu, esasında kurgu dışı eserlerdi, çünkü bu genç kadınlar, banliyölerde yaşayan ergenlerin karşılaştıkları acıların kişisel ifadelerini yazmışlardır. Bu yazımın en önemli örneği şüphesiz Samira Bellil'in başından geçmiş olan cinsel saldırıyı kaleme aldığı, *Dans l'enfer des tournantes* (*Sapkınlar Cehennemi*, 2002) adlı eser idi. Kitap hemen ulusal çapta ilgi gördü ve gazetecilere ve politikacılara bu tür suçlara daha fazla dikkat etmeleri yönünde çağrılarda bulundu.

Aïssa Benaïssa'nın *Née en France* (*Fransa'da Doğmuş*) adlı çalışmasının öncül olduğu ve 1990'lardan sonra birçok genç Mağripli kadının kişisel travmatik öyküleriyle ilgili kitaplar kaleme aldığı bir dönem başlamıştır. Jamila Aït Abbas'ın *La Fatiha* adlı kitabı Cezayir'de zorla evlilik popüler bir temadır; Benaïssa'nın kitapları, Jamila Aït Abbas'ın *La Fatiha* (*Fatiha*, 2003) adlı kitabı zorla evlilik konusunu işlemektedir²⁶.

Aïcha Benaïssa (*Née en France*, 1990) ve Samira Bellil (*Dans l'enfer des tournantes*, 2002) gibi bazı kadınlar, banliyölerde karşılaştıkları zorluklarla ilgili hiçbir sanatsal iddialara bakmadan yazdılar. Çalışmaları medyada yoğun bir şekilde tartışıldı fakat olağan bir şekilde bu eserlerin etkileri sadece sosyolojik alanda kalmıştır²⁷.

Arap dünyasındaki kadınlara yönelik şiddet de standart bir çıkış noktasıdır ve bu tür anılar her zaman Fransa'da yetişen kızlarla sınırlı değildir. Souad'ın 2004 tarihli *Brûlée Vive* (*Yanmış Hayat*) adlı kitabı, Batı Şeria'daki küçük bir köyde yaşayan bir kadının evlilik öncesinde hamile kalmasını anlatmaktadır²⁸.

Soraya Nini'nin *Ils disent que je suis une beurette* (*Bana Sen Arapsın Diyorlar*, 1993) adlı romanında, teknik olarak bir kurgu eseri olmasına rağmen, banliyölerde ergenlik çağındaki bir kızın yaşanmış gerçek bir hayatı olarak okunmuştur²⁹.

Kiffe Kiffe Demain (*Hep Aynı Yarın*) adlı romanın yazarı Faïza Guène, Cezayirli göçmen bir aileden gelmektedir. Birçok diğer Beur çocuğu gibi o Paris'te büyümüştür. İki kültürde aynı anda yaşayan bir birey olarak ve bu bakış açısı-

²⁵ Anna-Loise Milne, *The Cambridge Companion to the Literature of Paris*, Cambridge Üniversitesi Yay. New York, 2003, s. 221, 223.

²⁶ Kathryn Kleppinger, a.g.e., s.168.

²⁷ a.e. s.14.

²⁸ a.e., s.168.

²⁹ a.e. s.14.

na dayanarak, ilk romanı olan *Kiffe Kiffe Demain*'i (*Hep Aynı Yarın*) henüz on dokuz yaşındayken lisede kaleme almıştır. Geniş bir kitleye yayılmış olan bu roman Fransa'da ve dünyada son derece popülerdir. *Kiffe Kiffe Demain* (*Hep Aynı Yarın*) yarı otobiyografik bir kitaptır. Paris'in banliyölerinde yaşayan Faslı göçmenlerden bir kız olan Doria'nın hikâyesidir. Doria, 15 yaşındayken yaklaşık bir yıllık bir günlük olarak kaleme almıştır. Düşünceleri ve uzun açıklamaları anlatıyı büyütürken, gerçekçi tarz ve benzersiz dil unsurları, kimliğin doğası hakkındaki mesajlarının altını çizmektedir. Anlatıdaki öyküler gerçekten kimlik krizi ve kişiliğinin oluşumuyla ilgilidir. Çünkü bu eserde onun büyümesine tanık olurken bir yandan da onun kim olduğunu ve kim olmak istediğini keşfediyoruz. Doria aracılığıyla Guène, bir yabancı hem de bir Fransız olarak yetiştirme sürecinin derinliklerine dalmaktadır³⁰.

Beur edebiyatında, özellikle de romanlar gittikçe zamanla artan oranlarda zengin özellikler taşımaya başlamıştır. Fakat bu eserler banliyö kültürünün gençlik ağırlıklı kısmında kök saldığı için, verlan³¹ ve diğer argo türlerinin varlığı büyük bir rol oynamaktadır. Faiza Guène, bu türden bir yazının en önemli örneğidir. *Kiffe Kiffe Demain* (*Hep Aynı Yarın*), adlı çalışmada anlatı ve kahraman olarak Doria, modern bir Fransız devletinin başarısızlıklarına dikkatle inceliyor ve nadir bir entelektüel eleştiri seviyesi gösteriyor. Öte yandan, dili çoğunlukla kuşağının ve bağlı bulunduğu topluluğun kelime dağarcığını içermektedir. Doria'nın kullandığı belirli kelimeler, hiphop kültürünün etkisinde kalan ve esin kaynağı olan kelimelerdir. Argo, boşluklar, kısaltılmış kelimeler, İngilizce ve Arap kelime alımı ve verlan gibi unsurlar söz konusudur³².

Faiza Guène, iki kültür arasındaki zorlukları, iç ve dış yaşamın zenginliğinin içerisinde sürdürdüğü yaşama ne kadar müdahil olup olmadığını araştırmaktadır. *The Observer*'a verdiği bir röportajda, "*Her zaman ikiliği göstermeyi severim ... Karakterler aracılığıyla, dil aracılığıyla...demiştir.*"

Doria'nın kimliği ve Kuzey Afrika kökenli biri olarak Fransa'daki yeri belirsizdir. Ne Kuzey Afrikalı, ne de Fransız, hem de aynı anda ikisi olduğunu bilmektedir. O, onun başkalarının farkındadır ve bununla baş etmeye çalışır. Bu romanın temaları, yani kimlik ve aidiyet mücadelesi, Frankofon edebiyatında önceki Kuzey Afrikalı yazarlar tarafından kaleme alınmış eserlere çok benzemektedir³³.

³⁰ Christen M. Allen, a.g.e. s. 5.

³¹ Kelimelerin hecelerinin yer değiştirilmesiyle yeni bir kelime türetmek anlamındadır.

³² Mary Carnes, a.g.e., s. 37.

³³ Christen M. Allen, a.g.e., s. 5,6.

2005'den sonra aralarında Muhammed Razane'ın *Collectif Qui fait la France (Fransa'yı oluşturan Topluluk)* adlı çalışmasında olduğu gibi yeni bir dizi kitap ortaya çıkmıştır. Ancak, göçün ilk dalgası çocuklarının çoğunun yetişkinliğe eriştiği ve üçüncü, hatta dördüncü kuşağın gölgesinde olduğu bu durum, Beur edebiyatının doğası hakkında bir takım sorular sorulmasına sebep olmuştur.

Bazı yazarlar, Beur teriminin kurgulanmış metinler için hemen hemen geçersiz hale geldiğini ve bunun yerine Kuzey Afrika kökenli yazarların farklı bir kategorizasyona tâbi olduğunu iddia etmektedirler. Bu yazarlara göre, “Banlieue Yazısı”, Beur'un çocuklarının edebi dünyaya girebileceği bu yeni türdür³⁴.

Beur terimi gerçekten de günümüzde hâlâ geçerlidir. Orijinal Beur yazarlarının çoğunun aynı Mehdi Charef ve Azouz Begag gibi yazmaya devam ettiğini belirtmek önemlidir. Faiza Guène de genç bir yazar grubuna mensup olmasına rağmen, ailesi Cezayir'den göç etmiş ikinci nesil göçmenlerdendir. Bu nedenle, durumu bir göçmen ve ev sahibi bir kültüre olan yakın ilişkisi bakımından açıdan öncekilerinkiyle benzerdir. Bununla birlikte, *Beur* terimi, sürekli değişen bir edebiyat alanına aittir ve belki de bir gün edebi eleştiri dilinden tamamen yok olacaktır. Yine de, Mağrip kökenli yazarların çok uluslu bir kimliği müzakere ettikleri yazılar mevcut ortamda kaybolmamıştır³⁵.

Begag'tan Belghoul'a Guène'e geçerken, okuyucular Beur yazarlarının kendi çalışmalarına ne kadar farklı yaklaştıklarını görebilirler. Her üç yazar da kesinlikle Fransa'da yaşayan Kuzey Afrikalı torunların yaşlanma deneyimi ile toplumsal, tarihi, kültürel ve dilsel çizginin geçişini yansıtmaktadır. Dahası hepsi, karakterlerini Fransa'da ve Fransız toplumuna katılımcı olarak şekillendirmiştir. Hatta kendi etnik durumlarını savunurken olumlu bir kimlik inşasına girdikleri de anlaşılmaktadır.

1980'lerde Fransa'da Beur jenerasyonu tarafından semi-otobiyografik romanlar şeklinde, eserlerle ilgili olarak önemli miktarda yeni yazılar yayımlanmıştır. 1983'ten bu yana, Mehdi Charef'in çığır açan ilk romanı *Le Thé au harem d'Archich Ahmed'ten (Archich Ahmed'in Hareminded Çay)* sonra pek çok Mağrip kökenli yazarların çalışmaları yayımlanmıştır ve söz konusu edebiyat hala gelişmektedir. Paradoksal olarak Beur olmayan, Leïla Sebbar, Nina Bouraoui ve Ahmed Zitouni gibi marjinalleştirilmiş yazarlar Fransa'daki Beur'un durumu hakkında da yazılar kaleme almaktadır.

³⁴ Mary Carnes, a.g.e. s. 28,29.

³⁵ a.e. s. 29,30.

Çoğu Beur yazarı Fransız ırkçılığını ve etkilerini metinlerin yapılandırma unsuru olarak ele almaktadır. Irkçı cinayetler, Nacer Kettane'in 1985 tarihli *Le Sourire (Tebessüm)* adlı romanında Barışçıl Cezayir göstericilerinin Fransız polisinin elinde öldüğü 17 Ekim 1961 olaylarını işlenmiştir³⁶.

Ahmed Kalouaz'ın *Point kilométrique 190 (190. Kilometre noktası, 1986)*, kahraman Habib Grimzi'nin üç Fransız lejyoneri tarafından trenden atılması olayını yeniden ele alınmıştır³⁷.

Charef'in 1989 tarihli romanı *Le Harki de Mériem (Meryem'in Harki'si)* Cezayir'deki Fransız sömürge yönetimine yönelik olan çatışmanın izlerini taşımaktadır³⁸.

Daha otobiyografik özellik taşıyan metinlerden birisi olan Mehdi Lalloui'nin *Les Beurs de Seine (Sen'in Arapları, 1986)* adlı çalışmasında olduğu gibi, işsizlik, suç, uyuşturucu, hapishane gibi unsurlar Fransız ırkçılığından kaynaklandığı anlatılmaya çalışılmaktadır. Neticede bu metinler Fransız okuyucularını Beur'ların çektikleri acıları görmeye, kabul etmeye ve hatta paylaşmaya hemen arkasından ise daha adil ve entegre bir Fransız toplumuna doğru yol alınması için çağırmaya davet ettiği görülmektedir³⁹.

Sonuç

80'li yılların başlarında filizlenmeye başlayan Beur edebiyatı, günümüze değin gelmiş olup hala devam etmektedir. Bu edebiyatta Fransız toplumunda yer alan Arap göçmenlerin yaşamış olduğu sıkıntılara yer verilmiş ve bu insanların toplumsal yaşam içerisinde Arap kimliğiyle Fransız kimliği arasında yaşamış oldukları kimlik karmaşası gündeme getirilmiştir. En önemli Beur yazarları arasında Mehdi Charef, Faiza Guène, Farida Belghoul, Rachid Djaidani, Aïcha Benaïssa, Mehdi Lalloui gibi isimler yer almaktadır.

³⁶ Keith Reader, a.g.e., s. 68, 69.

³⁷ Deborah S. Resinger, "Writing Memory: *Point kilométrique 190 and the Grimzi Affair*", *New Approaches to Crime in French Literature, Culture and Film*, Peter Lang, Bern, 2009, s. 190.

³⁸ Keith Reader, a.g.e., s. 68, 69.

³⁹ Alex Hughes, Keith Reader, a.g.e. s. 59,60.

SUMMARY

BEUR LITERATURE IN FRANCE

Turgay GÖKGÖZ*

The concept of Beur was created by interchanging the syllables of French word Arabe. The first use of word Beur coincides with the events organized in 1979 by the Sans frontière newspaper and the founding of Radio Beur in 1981.

This was a term originally used for the second generation of North Africa originated French people. We can suggest that this term was created by the people of Magreb origin, who starting from 80's had significant problems in adapting to the social life in France, as a reaction to their problems. These people are stuck in between Arabic identity and French identity. In 1983 thousands marched in protest from Marsilles to Paris because of the racism and segregation that they faced. This protest carried many issues to the forefront of the public agenda. However, it is not possible to say that living conditions of the people have been improved by the government since then. In 2005 there has been a riot and unfortunately unlike from 1983, there was violence.

When we look at the Beur literature, we see the prominence of the autobiographical or semi-autobiographical novels. Some of these novels mention the suburban life in Paris dating around 60's, and one can say that they picture the era realistically. Aside from this, many issues such as identity crises, inability to describe themselves fully, and facing segregation in the society experienced by the people of Magreb origin have been told via these novels. Many novels deals with a variety of themes. Authors such as Azouz Begag, Mehdi Charef Farida Belghoul, Faôza GuËne Nina Bouraoui, Aôcha Bena,ssa, Mehdi Charef, Soraya Nini, Paul Simaôn ve Fawzia Zouari, Tassadit Imache, Mounsi, Malik Chibane, Soraya Nini, and Ahmed Zitouni Nacer Kettane'in can be listed among the most notable names of the Beur literature.

* Res. Asst., Istanbul University, Eastern Languages and Literatures Department, Arabic Language and Literature (trgy1987@hotmail.com).

KAYNAKÇA

Allen, Christen, M., **Generation Differences Between North Africa Francophone Literatures : The New Stories of Immigrant in France**, Utah State Üniversitesi, Lisans Tezi, Utah.

Benraouane, Sid Ahmed, **Encyclopedia of African Literature**, Editor: Simon Gikandi, Nem York: Routledge, 2003.

B. Ed, Ciara Nash, A Study of French Suburban Discourse from Sociolinguistic and Literary Perspectives, Basılmamış Master Tezi, **Limerick Üniversitesi**, Limerick, 2012.

Carnes Mary, **Remixing Identity: Language Re-imagined and Voices in Flux in France's Beur Fiction**, Tennessee Üniversitesi, Tez Projesi, Tennessee, 2013.

Hargreaves, Alec G., **Beur Fiction: Voices From The Immigrant Community in France**, The French Review, Sayı: 62, No. 4 (Mar., 1989).

Hughes, Alex Hughes, Reader, Keith, **Encyclopedia of Contemporary French Culture**, Routledge, Londra, 1998.

Milne, Anna- Loise, **The Cambridge Companion to the Literature of Paris**, Cambridge Üniversitesi Yay. Newyork, 2003.

Resinger, Deborah S., "Writing Memory: *Point kilométrique 190 and the Grimzi Affair*", **New Approaches to Crime in French Literature, Culture and Film**, peter Lang, Bern, 2009.

Waresquiel, Emmanuel de, **İsyankâr Yüzyıl, Yirminci Yüzyılın Başkaldırı Sözlüğü**, Çev. İsmail Yerguz, Sel Yay., İstanbul, 1999.

Zekmi, Silvia –Nagy, **Figures de Barbarie and French Figs: Hybridity in the Beur Imaginary,(Verbum Analecta Neolatina)**, Balassi Kiadó, Budapeşte.

(Çevrim İçi) <http://sites.allegheny.edu/modlang/faculty/laura-reeck/> 04.04.2017.

